प्रश्न पत्र संख्या /Que. Paper No. : V/25-26/ B-10-1 /

S

वेद भूषण पञ्चम वर्ष पूरक परीक्षा/ Veda Bhushan Fifth Year Supplementary Examination

कक्षा - 10वीं / पूर्व मध्यमा - II / Class 10th / Purva Madhyama - II

वर्ष / Year 2025-26

विषयः - संस्कृतम् / Subject - Sanskrit

• इस प्रश्न पत्र में कुल 13 पृष्ठ हैं। • सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य है। • प्रत्येक प्रश्न के सामने अंक दर्शाए गए हैं। • सभी प्रश्न के उत्तर यथास्थान पर ही लिखें।	• This question paper contains 13 Pages. • It is mandatory to attempt all the questions. • Marks are indicated against each question. • Write down the answers of all the questions at the appropriate places.

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (अंकों में) / Student's Roll No. (In Figures)

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (शब्दों में) / Student's Roll No. (In Words)

(उदाहरण - अनुक्रमांक अंकों में - 24250001, अनुक्रमांक शब्दों में - दो चार दो पाँच शून्य शून्य शून्य एक)
(Example - Roll No. in figures - 24250001, Roll No. in words - Two Four Two Five Zero Zero Zero One)

केन्द्र क्रमांक/Centre Number - | | | |

सूचना - पर्यवेक्षक उपर्युक्त सभी प्रविष्टियों की जांच उपरान्त हस्ताक्षर करें।
Note - Supervisor should check all the above entries and then sign.

....

विद्यार्थी के हस्ताक्षर
Signature of Student

उपर्युक्त प्रविष्टि का सत्यापन किया गया तथा **बुकलेट संख्या** की प्रविष्टि उपस्थिति पत्रक में कर दी गई है।
The above entry has been verified and **booklet no.** has been entered in attendance sheet.

	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date
कक्ष पर्यवेक्षक का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name and signature of the Room Supervisor			

	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date
मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name and signature of the Evaluator			

	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date
मुख्य परीक्षक/पुनर्मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name & signature of the Head Examiner/Re-evaluator			

(केवल प्रतिष्ठान कार्यालय उपयोग हेतु
For the use of Pratishthan's Office only)

मूल्यांकनकर्ता द्वारा आवश्यक रूप से भरा जाए।
To be mandatorily filled in by the Evaluator.

प्रश्न संख्या Question No.	मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक/Marks awarded by the Evaluator	मुख्य परीक्षक/ पुनर्मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक/ Marks awarded by the Head Examiner/ Re-evaluator
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
योग/Total		

संस्कृतम् / Sanskrit 25-26/B-10 -1	वेद भूषण पञ्चम वर्ष पूरक परीक्षा/Veda Bhushan Fifth Year Supplementary Examination कक्षा 10वीं / पूर्व मध्यमा - II/Class 10th/Purva Madhyama - II	SET - S

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : V/25-26/ B-10-1/

विषयः - संस्कृतम् / Subject - Sanskrit

पूर्णांक / Max. Marks - 100 **समय** / Time - 3 **घण्टे**/3 Hours

खण्ड क
(अपठितावबोधनम् - 20 अङ्काः)

प्र.1. अधोलिखितम् अपठितगद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत —

पुरा अस्माकं देशः परतन्त्रः आसीत्। वैदेशिकाः भारतस्य शोषणं कुर्वन्ति स्म। देशभक्तानां महात्मनां महापुरुषाणां हृदयेषु देशप्रेम्णः भावना जागृता अभवत्। अनेके देशभक्ताः देशस्य स्वतन्त्रतायै प्रयत्नम् अकुर्वन्। तेषु भगतसिंहः सुभाषचन्द्रः इत्यादयः प्रमुखाः आसन्। भगतसिंहः स्वतन्त्रतायाः समर्थकः आसीत्। तस्य जन्म पञ्जाब प्रदेशे अभवत्। तस्य परिवारे सर्वे परिजनाः देशभक्ताः आसन्। सः विचारकः आसीत्। देशस्य स्वतन्त्रतायै सः अनेकान् प्रयासान् अकरोत्। भगतसिंहः शिक्षितः आसीत्। सः अनेकानि आन्दोलनानि अकरोत्। सः कारागारम् अगच्छत्। सः अनेकानि कष्टानि असहत, परं मार्गात् विचलितो न अभवत्। अन्ते, अल्पवयसि देशाय प्राणान् त्यक्तवान्। वस्तुतः सः वीरः देशभक्तः अस्माभिः स्मरणीयः अस्ति।

1. **एकपदेन उत्तरत -** $1 \times 5 = 5$

अ. भगतसिंहः कस्य समर्थकः आसीत् ?

आ. भगतसिंहस्य जन्म कुत्र अभवत् ?

इ. शिक्षितः कः आसीत् ?

ई. कदा अस्माकं देशः परतन्त्रः आसीत् ?

ऋ. के भारतस्य शोषणं कुर्वन्ति स्म ?

----

2. **पूर्णवाक्येन उत्तरत -** $2 \times 5 = 10$

क. भगतसिंहः अल्पवयसि किम् अकरोत् ?

ख. अस्माभिः कः स्मरणीयः ?

ग. कः कष्टानि असहत ?

घ. कः विचारकः आसीत् ?

ङ. परिवारे सर्वे कीदृशाः आसन् ?

----

3. **गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। (द्वित्रिशब्दात्मक-वाक्यम्)** 1

----

4. **निर्देशानुसारं उत्तरत। (केचन चत्वारः)** $1 \times 4 = 4$

अ. 'विचलितो न अभवत्' अत्र कर्तृपदं किम् ?

(क) द्रवः (ख) सः (ग) देशः (घ) वीरः

आ. 'विस्मरणीयः' इत्यस्य विलोमपदं किम् ?

(क) स्मरणीयः (ख) पठनीयः (ग) दर्शनीयः (घ) श्रवणीयः

इ. 'अनेकानि कष्टानि' इत्यत्र विशेषणपदं किम् ?

(क) कष्टानि (ख) अनेकानि (ग) असत (घ) मार्गात्

ई. 'पराधीनः' इत्यस्य पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(क) पुरा (ख) शोषणम् (ग) परतन्त्रः (घ) प्रयत्नम्

खण्ड ख

(रचनात्मककार्यम् - 15 अङ्काः)

प्र.2. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत - $1 \times 5 = 5$

क. राहगीत क्या पूछता है।

ख. शेर वन में रहता है।

ग. तुम कब खेलते हो ?

घ. तुम दोनों यहाँ दौड़ते हो।

ङ. बालक घोड़े से गिरता है।

प्र.3. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत। $1 \times 5 = 5$

(मञ्जूषा - अध्यापकः, छात्राः, प्रश्नान्, पृच्छति, श्यामपट्टे, कक्षायाम्, पाठयति, पठन्ति, एकः, छात्रः, लिखति।)

प्र.4. **भवान् पंकजः 'ऋषिकेश इति' नगरे निवसति। भवतां मित्रम् अवधेशः दिल्लीनगरे वसति। सः संस्कृतवादविवादप्रतियोगितायां प्रथमं स्थानं प्राप्तवान्। तं प्रति लिखितं वर्धापन-पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन उत्तरपुस्तिकायां लिखत।** $1 \times 5 = 5$

(मञ्जूषा - अवधेश, प्रणाम, पंकज, ईश्वरः, प्राप्तवान्, आनन्दितम्, कोटिशः, यशः, प्रथमं, साफल्यस्य)

खण्ड - ग

(अनुप्रयुक्त व्याकरणम् - 25 अङ्काः)

प्र.5. अधोलिखितपदानां विग्रहवाक्यपूर्वकं समासं निर्दिशत — $1 \times 5 = 5$

		विग्रहः	समासनाम
क.	नीलोत्पलम्	....	....
ख.	धनव्ययः	....	....
ग.	स्वकरकलितैः	....	....
घ.	दीर्घशोकः	....	....
ङ.	पुटपाकप्रतीकाशः	....	....

प्र.6. अधोनिर्दिष्टं वाक्यद्वयं योजयित्वा एकं वाक्यं लिखत । $1 \times 5 = 5$

यथा -अध्यापकः **छात्रं** पृच्छति। अध्यापकः **प्रश्नं** पृच्छति।

अध्यापकः **छात्रं प्रश्नं** पृच्छति।

1. गोपः **गां** दोग्धि। गोपः **पयः** दोग्धि।

----

2. बालकः **गुरुम्** अपृच्छत्। बालकः **गृहकार्यम्** अपृच्छत्।

----

3. छात्रः **<u>पाठं</u>** बुध्यते। गुरुः **<u>पाठं</u>** बोधयति।

----

4. **<u>लवकुशौ</u>** अकथयताम्। वाल्मीकिः **<u>रामायणम्</u>** अकथयत्।

----

5. **<u>रावणः</u>** अम्रियत। **<u>रामः</u>** अमारयत्।

प्र.7. अधोलिखितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ विभजत । $1 \times 5 = 5$

		प्रकृतिः	प्रत्ययः
क.	पठितवान्	....	....
ख.	दातुम्	....	....
ग.	पठित्वा	....	....
घ.	दार्शनिकः	....	....
ङ.	पठनीयः	....	....

प्र.8. अधोलिखित शब्दानां सन्धिविच्छेदं कुरुत — 1 × 5 = 5

सन्धिविच्छेदः

क. विपाकोऽपि .... + ...

ख. रामश्च .... + ...

ग. प्रेरितैस्तर्पयेति .... + ...

घ. अत्रैव .... + ...

ङ. प्रत्यभिजानामि .... + ...

प्र.9. अधोलिखितानां तिङन्तानां पदानां धातुलकारपुरुषवचनानि लिखत — 1 × 5 = 5

	धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
क. अकरोत्	....	....	....	....
ख. भुञ्जीत	....	....	....	....
ग. वर्तते	....	....	....	....
घ. दद्यात्	....	....	....	....
ङ. एधि	....	....	....	....

खण्डः - घ

(पठितावबोधनम् - 40 अङ्काः)

प्र.10. अधोदत्तान् पठितश्लोकान् पठित्वा प्रश्नानां समाधानानि लिखन्तु । 2 × 5 = 10

हिताशी स्यान्मिताशी स्यात्कालभोजी जितेन्द्रियः।
पश्यन् रोगान् बहून् कष्टान् बुद्धिमान् विषमाशनात् ॥

अत्यम्बुपानाद् विषमाशनाच्च दिवा च सुप्तेः निशि जागराच्च ।
संरोधनान्मूत्रपुरीषयोश्च षड्भिः निदानैः प्रभवन्ति रोगाः ॥

आहारार्थं कर्म कुर्यादनिन्द्यं कुर्यादाहारं प्राणसन्धारणार्थम्।
प्राणाः सन्धार्यास्तत्त्वजिज्ञासनार्थं तत्त्वं जिज्ञास्यं येन भूयो न दुःखम् ॥

स्नानमूलाः क्रियाः सर्वाः श्रुतिस्मृत्युदिता नृणाम्।
तस्मात् स्नानं निषेवेत श्रीपुष्ट्यारोग्यवर्धनम् ॥

1. कः बुद्धिमान् ?

----

2. कदा न शयनीयं ?

----

3. सर्वासां क्रियाणां मूलं किम् ?

----

4. आहारार्थं किं न कुर्यात् ?

----

5. कैः रोगाः प्रभवन्ति ?

प्र.11. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 25-30 शब्दैः उत्तरत । $2 \times 5 = 10$

1. अमरकोशस्य नामान्तरं किम् ?

----

2. दुह् याच् .... कृष् वहाम् ? श्लोकं प्रपूरयत।

----

3. कस्य कोशस्य महती अपेक्षा भवति ?

----

4. लकाराः कति ? के च ते ?

----

5. के मुक्तबन्धनाः ?

प्र.12. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं 40-50 शब्दैः उत्तरत । $3 \times 4 = 12$

1. उत्तररामचरितस्य मङ्गलाचरणं लिखत ।

----

2. आर्धधातुकलकाराः कति ? नामानि लिखत ?

----

3. महाकवेः कालिदासस्य कति रूपकाणि सन्ति ? कानि च तानि ?

----

4. चतुर्णांवेदानां प्रमुखाचार्याणां नामानि लिखत ।

प्र.13. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं 120-150 **शब्दैः उत्तरत ।** 4 × 2 = 8

अ. महामदस्य यवनस्य भारताक्रमणं तथा दुष्कर्म स्वगिरा विवृणुत ?

अथवा

प्राचीनवैज्ञानिकानाम् आविष्कारविषये संस्कृतभाषया विशदयत।

आ. गोरक्षणविषये वर्णयत ।